

вплив на звичайні зв'язки в різноманітних ситуаціях. Говорячи про життєве самовизначення, можна відмітити не тільки вибір і реалізацію людиною тих чи інших соціальних ролей, але і соціальних стереотипів, вибір життєвого стилю і самого образу життя. У цьому випадку сама професія чи якісь соціальні ролі можуть виступати як засоби для реалізації того чи іншого образу життя, того чи іншого стереотипу.

Особистісне самовизначення може розглядатися як вищий прояв життєвого самовизначення, коли людині вдається стати господарем ситуації і свого життя. Людина в цьому випадку ніби підіймається над професією і над соціальними ролями і стереотипами. Принциповою відмінністю особистісного самовизначення від самовизначення життєвого є те, що людина не тільки оволодіває роллю, а створює нові ролі і навіть займається соціально-психологічною нормативністю, коли оточуючі можуть сказати про неї не тільки як хорошого „сім'янина” або „керівника”, а як людину, яку не можна співвідносити з будь-якою соціальною роллю чи професією, так як вона унікальна і неповторна, а її життя є цілою подією в очах людей. Особистісна самосвідомість – це надходження самобутнього „образу „Я”, постійний розвиток цього образу і ствердження його серед оточуючих людей. Професійне самовизначення у порівнянні з особистим припускає конкретну діяльність, яка визначається специфічним предметом, умовами, засобами праці, специфікою міжособистісних відносин і відповідальністю за певну роботу, що пов'язана з визначенням професії як обмеженого виду діяльності. Особистісне самовизначення є більш широким поняттям, але це не означає, що професійне самовизначення цілком входить в особистісне. Якщо людина реалізує себе на низьких рівнях і саме ця діяльність в особистому плані для неї незначна, то говорити про повноцінне особисте самовизначення не доведеться, можна говорити тільки про можливість цього самовизначення.

Герасімова Н. Є.
Черкаси, Україна

Чинники соціально-психологічної адаптації студентської молоді

Різні аспекти вдосконалення процесу підготовки майбутніх спеціалістів в умовах навчання у вищих навчальних закладах були предметом вивчення І. А. Зязюна, О. В. Киричука, С. В. Кондратьєва, Н. В. Кузьміної, Г. В. Ложкіна, С. Д. Максименка, А. К. Маркова, О. Г. Мороза, О. Б. Орлова, М. І. Пірен, Н. І. Порякель та ін.

Розвиток особистості в процесі адаптації викликає зміни її інтересів, поглядів, ціннісних орієнтацій, життєвих планів, ідеалів, домінуючих мотивів, тобто суб'єктивних відношень до різних сторін життя. Адаптація особистості студента відбувається в колективі (групі, факультеті) і через колектив. Особливий інтерес викликає початкова стадія адаптації в новому соціальному середовищі. Адаптація в колективі виступає необхідною умовою продуктивної соціальної активності, самовизначення особистості, розвитку індивідуальності студента. Адаптація має різну якість залежно від того, в якій системі вона розглядається, що дає можливість визначити її з різних позицій: як процес пристосування організму до нового середовища, як рівновага, що встановлюється між організмом та середовищем, як результат пристосувального процесу, як діалектична взаємодія між організмом та середо-

вищем. Виділяються основні напрями спрямованості активності, що відповідають трьом видам адаптації до зміненої ситуації: вихід із ситуації, психологічний захист власного „Я“; вплив на середовище з метою пристосування його параметрів до себе: від прямого (безпосереднього) впливу до пошуку обхідних шляхів; зміна себе, своєї внутрішньої структури: від звикання, урівноваження із середовищем до уподібнення.

Вирішення проблеми зберігання психічного здоров'я студентів потребує вивчення чинників, що впливають на процес адаптації молоді до емоційно-стресових умов навчання у ВНЗ. Нами визначені як внутрішні, так і зовнішні чинники соціально-психологічної адаптації студентів до умов ВНЗ.

Чинники професійної адаптації: ставлення студентів до обраної професії і бажання працювати в певній галузі знань; прагнення поглибити знання про особливості професії, стати фахівцем в обраній спеціальності; рівень підготовки абітурієнта до навчання у ВНЗ: відповідність обсягу і рівню знань, умінь і навичок абітурієнтів вимогам освітнього процесу; потреба абітурієнта в навчальній діяльності; усвідомлення необхідності засвоєння визначеного обсягу знань для одержання професійної освіти; стійкий інтерес до предметів спеціального і загального циклу, набуття навичок самостійності в навчальній і науковій праці; потреба самоосвіти; уміння застосовувати знання на практиці; структура та організація навчального процесу; професійна та педагогічна компетентність викладачів навчального закладу; наявність інституту кураторства; педагогічний і психологічний моніторинг ходу навчального процесу; індивідуальний підхід до студента, незалежно від показників успішності; задоволеність міжособистісними відносинами у студентській групі та ін.

Чинники соціальної адаптації: рівень розвитку духовності індивіда; рівень соціальної і моральної зрілості; рівень психологічної культури; рівень культури поведінки; рівень правової культури; рівень мовленнєвої культури; індивідуально-особистісні особливості розвитку психічних процесів; бажання брати участь у суспільному житті навчального закладу; комунікативні властивості індивіда; вироблення особистісного стилю поведінки, здатність до її кореляції; реалізація у навчальному закладі принципів педагогіки співробітництва та ін.

Чинники біологічної адаптації: загальний стан здоров'я і тип організації нервової діяльності; санітарно-гігієнічні умови навчання; організація побуту, харчування, відпочинку студентів.

Чинники психологічної адаптації: успішність (неуспішність) професійної, соціальної та біологічної адаптації (професійне самовизначення, соціальний статус, сформованість соціально-значимих здібностей, якостей, становище в колективі, задоволення (незадоволення) особистим статусом, можливість прояву індивідуальності та ін.); характерологічні особливості і якості особистості; вміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності; наявність служби психологічної підтримки; розробка і впровадження соціально-психологічних засобів формування й корекції адаптованості студентів перших курсів вищих навчальних закладів. Слід відмітити, що всі чинники взаємопов'язані між собою. Початок адаптації не співпадає з появою молодої людини в новій групі, а відноситься до попереднього періоду.